

BÜYÜK TAARRUZ VE KONYA

Yrd. Doç. Dr. Ahmet AVANAS*

A- BÜYÜK TAARRUZ ÖNCESİ DIŞ VE İÇ OLAYLARA KISA BİR BAKIŞ

1) Dış Olaylar:

Bilindiği üzere Büyük Taarruz'a kadar Yunanlılar, hem büyük Yunanistan ülküsünü gerçekleştirmek, hem de İstanbul Hükümeti'nin imzaladığı Sevr Andlaşması'nı Türklerle kabul ettirmek için İtilâf Devletleri, özellikle İngiltere'nin desteği ile bir biri arkasına üç büyük saldırıda bulundular. İlk iki Yunan saldırısı ancak İnönü'ye kadar geldi. Fakat 10 Temmuz 1921'de başlayan üçüncü Yunan saldırısı çok daha etkili oldu.- Çünkü, Yunanlılar, Türkleri Anadolu'dan atmak için bütün güçlerini seferber etmişlerdi. Bütün cephelerden saldırıya geçerek Yunanlılar, Türk ordusu'nun 25 Temmuz'da Sakarya'nın doğusuna çekilmesi üzerine (1) bu mıntıkaya kadar geldiler.

Yunan saldırısı karşısında Türk Ordusu ve milleti zor anlar yaşadı. T.B.M. Meclisi, bu zor günlerin üstesinden gelebilecek "Zor günlerin adamı" Mustafa Kemal'i 4 Ağustos 1921 tarihinde "Başkomandanlığa" getirdi (2). Yunanlılar, 23 Temmuz 1921 ile 12 Eylül 1921 tarihleri arasında, Sakarya nehri boyunca 21 gün devam eden bu muharebede büyük bozguna uğradı.

Sakarya Muharebesi'nin siyasi ve askerî bakımdan çok büyük önemi vardır. Bütün güçlerini bu muharebeye harcıyan Yunanlıları, hem saldırı kabiliyetlerini, hem de müttefiklerinin itimadını kaybettiler. Yunanlıların tek destekçisi İngiltere ve O'nun hükümet başkanı Lloyd George kalmıştı. Yunanlıların büyük başarı kazanacağından emin olan İngiltere savaşın başında tarafsız olduğunu ilân etti. Fakat Türk Ordusu'nun zaferi karşısında bu politikasından vaz geçmek zorunda kaldı. Yunanlıların daha fazla ezilmesini önlemek için mütâreke teklifinde bulundu. Türklerle karşı bir barış politikası taarruzuna geçen İngiltere, 22 Mart 1922 tarihinde sunduğu mütâreke teklifine cevap dahi almadan, 26 Mart 1922 tarihinde de barış teklifinde bulundu (3). Türkler, İngiltere'nin bu barış taarruzu karşısında, uluslararası câmiâda dikkatleri üzerine çekmemek için, teklifi prensip olarak kabul etti. Fakat önerilen maddelerin çoğunu kabul etmeyerek karşı tekliflerde bulundu. Ayrıca T.B.M. Meclisi Hükümeti barış görüşmelerinde bulunması için Dış İşleri Bakanı Yusuf Kemal (Tengirşeng) Bey'i Paris ve Londra'ya gönderdi. Yusuf Kemal Bey görüşmelerden bir sonuç alamadı (4). Zaten İngiltere'nin böyle tekliflerde bulunmasının sebebi; Yunanlılar lehine zaman kazanmak ve Türk Ordusu'nun taarruz kabiliyetini olup olmadığını anlamak içindi.

*) S.Ü. Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi

1) Nutuk, C.II, M.E. Basımevi İst. 1972, s. 608.

2) Nutuk, C.II, s. 611.

3) Bayur, Yusuf Hikmet, 26 Ağustos 1922 Büyük Zaferin Dünya Tarihi Üzerindeki Etkileri, Büyük Zaferin 50. Yıldönümüne Armağan, İst. 1972, s. 78.

4) Belen, Fahri, Yunan Cephesi Nasıl Yarıldı? Büyük Zaferin 50. yıldönümüne Armağan, İst. 1972, s. 96.

İngiliz Hükümeti'nin, Türkler hakkındaki menfi tutumuna rağmen, İngiliz kamuoyunda ve Avrupa'da bazı hükümetler ve kamuoyları Türklerin haklılığını savunmaya başladılar. Mesela, Fransızlarla 20 Ekim 1921 yılında Ankara İtilâfnâmesi imzalandıktan başka, İtalyanlarda topraklarımızı terk ettiler (5). İngiltere'de ise bazı milletvekilleri parlamento'da Türklerin haklılığını dile getirdiler. Meşhur İngiliz tarih felsefecisi Prof. Toynbe gazetelere yazdığı makalelerle Yunanlıların zulmünü anlatarak, Türklerin haklılığını savunuyordu (6). Sakarya Muharebesi'nin en büyük tesiri şüphesiz, İslâm toplulukları üzerinde oldu.

Sonuç olarak, Sakarya Muharebesi'nin etkilerini kısaca özetlemek gerekirse; Avrupa'da Türklerin lehine meydana gelen kamuoyu yanında, Türk Ordusu'nun Yunanlılara karşı bir taarruzda bulunup bulunamayacağı meselesini gündeme getirecektir.

2) İç Olaylar:

Sakarya Muharebesi'nin sonuçları; içerde de birinci derecede rol oynayacaktır. Nitekim, 12 Eylül 1921 tarihinde cepheden gönderilen bir telgraf ile (7) zafer haberini öğrenen Ankara'da, büyük sevinç, heyecan ve coşku meydana getirdiği muhakkaktır. Yine bu zafer, Anadolu Türk halkını da sevince boğmuştur. 200 yıldan beri özlemini duyduğu "Zafer" haberini yaptığı şenliklerle ve Mustafa Kemal'e gönderdikleri telgraflarla en iyi şekilde kutlamışlardır. Mesela Konya Valisi Galip Paşa, 27 Eylül 1921 (8), Konya Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Hanımlar Şubesi Başkanı Şerife Hanım (9), Müdâfâ-yı Hukuk Cemiyeti Konya Heyet-i Merkeziyesi Reisi Yusuf Ziya Bey (10) Mustafa Kemal'e birer telgraf göndererek şehir halkının hissiyatını dile getirdiler (11). T.B.M. Meclisi 19 Eylül 1921 tarihinde yaptığı toplantıda Mustafa Kemal'e "Müşirlik" rütbesi ve "Gazilik" ünvanını verdi (12). Teklifi İsmet (İnönü) Paşa ile Fevzi (Çakmak) Paşa yapmışlardır (13). Fakat kısa bir müddet sonra, T.B.M. Meclisi'nde Mustafa Kemal'e karşı bir muhalefet grubu oluşmağa başladı. Muhalifler daha ziyâde Mustafa Kemal'e verildiğini söylediğimiz "Başkomandanlık" kanununun müzâkereleri esnasında görülüyordu (14).

1) Sakarya Muharebesi'nden sonra, Türk Ordusu'nun niçin düşmana karşı taarruz etmemesi?

2) Mustafa Kemal'e verilen "Başkomandanlık" kanununu her üç ayda bir uzatılması için, T.B.M. Meclisi'nde yapılan müzâkerelerde muhaliflerin bu kanuna karşı çıkmaları.

3) Sakarya Muharebesi'nden sonra Batılı Devletlerin Türkiye ve Türk Ordusu hakkındaki düşüncelerinin neler olduğunu öğrenmek için yapılan çeşitli temaslar.

Bilindiği gibi düşman Sakarya'da mağlûp edildiği halde ordunun "O günkü hali, vâziyeti, şartları" (15) müsâit olmadığı için takip edilmemişti. Yine aradan aylar geçtiği halde herhangi bir taarruzda bulunulmadığı gibi, bu hususta herhangi bir belirti de yok-

5) A.g. makale ve nutuk, C.II, s. 624.

6) Belen, s. 97.

7) Tengirşenk, Yusuf Kemal, Vatan Hizmetinde, Cumhuriyet Gazetesi 1 Ekim 1968.

8) Babalık, 18 Eylül 1337 (1921) s. 690.

9) Babalık, 27 Eylül 1337 (1921) s. 697.

10) Babalık, 18 Eylül 1337 (1921) s. 690.

11) Bu konuda geniş bilgi için bak; Ahmet Avanas, Milli Mücadelede Konya. (S.Ü. Sos. Bil. Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi) 1988, s. 336-342.

12) Nutuk, C.II, s. 620.

13) T.B.M.Meclisi Zabıt Ceridesi, C.12, s. 262; Ayrıca Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, s. 58 Belge 1325.

14) Nutuk, C.II, s. 658

15) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırmaları Merkezi, Ank. 1989, s. 266.

tu. Bu durum Mustafa Kemal'e muhalif olanları harekete geçirdi. Bunlar önceleri "Takib olunan siyâset-i askeriye nedir?" (16) gibi sorular sormaya başladılar. Mustafa Kemal güvenlik ve gizlilik sebebiyle orduyla ilgili hususların hükümette ve grupta tartışılmasını istemediği için böyle soruları cevapsız bırakıyordu (17). Bu durum muhaliflerin cesaretini daha da artırarak; "nereye gidiyoruz? Bizi kim, nereye sevk ediyor?" ile "Koskoca bir millet; gayr-i muayyen, muzlim hedeflere serseriyaneye sürüklenir mi?" (18) gibi yıkıcı propagandalara giriştiler. İşin kötü yanı bu gibi propagandaların ordu mensuplarına da yönelik olmasıydı (19). Bu arada Meclis'te, Mudafa-i Hukuk Grubu'ndan ayrılan bazı şahıslar ikinci bir muhalefet grubu kurmuşlardı. Bu gruba mensub olanlar, 5 Mayıs 1922 tarihinde, T.B.M. Meclisi'nin Başkumandanlık kanununun müzâkeresi esnasında Mustafa Kemal'i ağır şekilde eleştirerek, kanununun uzatılmasını önlemek istediler (20). Ordu hakkında mezkûr iddialar üzerine Mustafa Kemal'in: "Ordumuzun kararı, taarruzdur. Fakat, bu taarruzu tehir ediyoruz. Sebebi, hazırlığımızı tamamen ikmale biraz daha zaman lazımdır. Yarım tedbirle yapılacak taarruz, hiç taarruz etmemekten daha çok fenâdır" (21) şeklinde açıklamalarda bulunmasına rağmen, ikinci grup muhalifler ağır eleştirilere devam ettiler. Askerlik sanatından hiç anlamayan bu şahıslardan bazıları; Sakarya Muharebesi'nden aylar geçtiği halde, ordunun niçin taarruz etmediğini sorarak "Ordunun taarruz kabiliyetinin olmadığını" (22) iddia ederken, bazıları da; "Hiç olmazsa sınırlı ve belirli bir cephede taarruz yapılmalıdır ki, ordumuzun kâbiliyeti olup olmadığı anlaşılsın" diyorlardı (23). Bir kısım muhalifler de; "Yunan Ordusu'nun yenilmesi ile maksadın hasil olmayacağını ve ordunun Irak Kuzey sınırında toplanarak İngilizlere taarruz etmesi gerekeceğini" ileri sürüyorlardı (24).

Muhaliflerin bu haksız ve asılsız tenkitlerine Mustafa Kemal, Meclis'in 6 Mayıs 1922 tarihinde yaptığı toplantıda cevap verdi. Bu konuşma üzerine Meclis, 11 ret, 15 çetkimsör oya karşılık 177 oyla Başkumandanlık Kanununu yeniden kabul etti (25).

Mustafa Kemal, Batılı Devletlerin Sakarya Muharebesi'nden sonra giriştikleri barış taarruzlarını önlemek, hem de Türkler ve Türk Ordusu hakkındaki düşüncelerini öğrenmek, az ihtimal de olsa Yunanlıların Anadolu'yu barış yolu ile boşaltmalarını sağlamak için, Yusuf Kemal (Tengirşenk) Bey'i Avrupa'ya gönderdi. Yusuf Kemal Bey, Paris ve Londra'da yaptığı görüşmelerden bir sonuç alamadı (26). Bunun sebebi; başta Lloyd George olmak üzere Batılı devlet adamlarını, içerdeki muhalifler gibi, Türk Ordusu'nun taarruz edemeyeceğine inanmış olmalarındandır. Başkumandan Muharebesi'nin oluş ve hazırlanış şekline bakarsak, Mustafa Kemal'in de amacı, Batılıların böyle bir kanaate sahib olmalarını sağlamaktı. Çünkü o, düşmanı gâfil ve hazırlıksız, müttefiklerin yardım etmelerine fırsat vermeden imha etmek istiyordu.

16) Nutuk, C.II. s. 631.

17) Nutuk, C.II. s. 635.

18) Nutuk, C.II, s. 635.

19) Nutuk, C.II. s. 636.

20) Nutuk, C.II, s. 653.

21) Nutuk, C. II. s. 636.

22) Nutuk, C.II. s. 664.

23) Tansel, Selahattin, Mondros'tan Mudanya'ya Kadar, İst. 1991 C.IV. s. 125.

24) a.g.e.

25) Nutuk, C. II. s. 662.

26) Nutuk, C.II. s. 646.

B- BÜYÜK TAARRUZ VE KONYA

1) Taarruz Hazırlığı ve Konya:

Türk Ordusu taarruz, görülmemiş bir şekilde, büyük bir özen ve gizlilik içerisinde hazırlanmıştır. Mustafa Kemal, Muhafızlarının bütün yıkıcı eleştirilerine rağmen, hükümet ve grupta ordu ile ilgili hiç bir açıklama yapmamış ve yapılmasını da istememiştir.

Yunan Ordusu'nun, Sakarya Muharebesi'nden sonra saldırı yeteneğini kaybettiği anlaşılınca, Anadolu Türk halkı düşmanı vatanından atmak için, maddî ve manevî bütün gücünü ordusunun emrine verdi. Ordunun ise insan gücü başta olmak üzere silah, nakil araçları ve her türlü işe ihtiyacı vardı. İnsan gücü 14/15 Eylül 1921 tarihinden itibaren ilân edilen "Seferberlik" ile 1315, 1316, 1317 (1889-1900, 1901) doğumlular silah altına almak suretiyle giderildi (27). Bunlar için yeni eğitim kitaları kuruldu. Böylece Batı Cephesi'nde ilk defa olarak 200 bin kişilik bir kuvvet meydana getirildi (28). Silah ihtiyacına gelince; Sakarya'da çekilen sıkıntıları hatırlarsak, silah ve cephane yokluğunun hangi boyutlarda olduğu kendiliğinden ortaya çıkar. Aslında, ordunun ihtiyacını karşılayacak kadar silah ve cephane Türkiye'de mevcuttu. Fakat bunların hepsi İstanbul'da, İtilâf Devletlerinin nezâretinde bulunan depolarda bulunuyorlardı. Türk milleti gözü pekliği, kahramanlığı, pratik zekâsı ile ordunun bu ihtiyaçlarını da karşılamaya muvaffak oldu. Nitekim, İstanbul'daki gizli teşkilatlar, bu gün bizleri hayrette bırakacak şekilde, her türlü tehlikeleri aşarak, çeşitli askerî malzemeleri bu depolardan kaçıırarak Anadolu'ya gönderdiler (29). Bunlardan başka, Eskişehir, Adapazarı, Ankara'daki atölyelerde çalışan Türk işçisinin parlak ve pratik zekâsının harikalar yarattığını görüyoruz. Meselâ, bu atölyelerdeki çalışmalar neticesinde, gamaları İtilâf Devletleri tarafından alınan ve bir çelik borusu haline getirilmiş olan Türk toplarına, ilkel aletler kullanarak top gaması yapmayı başardılar (30). Yine bu atölyelerde, bir top mermisini başka bir topta kullanılır bir hale getirildikten başka, ordunun kasatura, fişek, kılıç gibi ihtiyaçları da karşılandı.

Ordunun ihtiyaç duyduğu silahların bir kısmı da İtalya, Fransa ve Rusya'dan temin edilmeye çalışıldı. Özellikle İtalyanlar işgalleri altında bulundurdıkları Antalya, Isparta ve Konya gibi vilâyetlerde hem millî kuvvetlerin teşkilatlanmalarını desteklemişler, hem de kontrolleri altında bulunan depolardan çeşitli silahların kaçırılmasına göz yummuşlardı (31). Silahları bu ülkelerden gizli olarak temin ediliyordu. Zirâ bu ülkeler hâlâ İngiltere ile İtifâk halinde bulunuyorlardı. Fakat 10 Ağustos 1921 tarihinden sonra Türkiye bu ülkelerden daha kolay silah temin etmeye başladı. Çünkü, bu tarihte müttefikler "Sevres Muahedesi yırtılmış olduğundan silah ticareti serbesttir" ve "Hususi şirketler harb halinde bulunan memleketlerle silah ticareti yapabilirler" diyerek silah ticaretini serbest bıraktılar (32). Silah ticaretinin serbest olmasından sonra, Türkiye, İtalya ve Fransa'dan uçak dahi satın alarak, küçük de olsa bir hava kuvveti meydana getirmeye başladı. Bu arada Erzurumlu Hacı Ahmet Zâde Nâfız Bey, İstanbul'dan "mubayaa" eylediği bir uçağı, Mustafa Kemâl'e gönderdiği bir telgrafla orduya teberru ettiğini, düşman üzerine ilk bomba atacak zata da 200 lira mükafât vereceğini bildirdi (33). Başkumandan Muharebesi esnasında kurulan "Cephe Teyyare Bölüğü" hizmetinde satın

27) Tansel, C.IV. s. 143.

28) Türk İstiklal Harbi, C. 11, 6. kısım 1. Kitap s. 13.

29) Mehmet Arif, Anadolu İnkilâbı (Mücadehat-ı Millîye Hatıratı, 1335-1339 (1919-1923). İst. 1340 s. 78 "Kaçırılan silahların ve mühimmatın listesi vardır."

30) Tansel, C. IV. s. 146.

31) M. Şevki Yazman, İstiklal Savaşı Nasıl Oldu, Konya. 1944. s. 15.

32) Jaeschke, Gotthard, Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi, Ank. 1970, C.1. s.159.

33) T.B.M. Meclisi Zabıt Ceridesi, C. 7. s. 439.

alınan ve Osmanlı Ordusu'ndan kalan bazı tayyarelerin tamir edilmeleri sonunda, 10'a ulaşmış bulunuyord (34).

Türk Ordusu'nda en fazla sıkıntısı çekilen husus şüphesiz binek ve taşıma yani, ulaştırma araçları idi. Çok az sayıdaki otomobiller hariç, ordunun ulaştırma araçları çocuk, kadın, ihtiyâr erkeklerin sürdükleri ve öküzlerin çektikleri kağnılar teşkil ediyordu. Üstelik bunların da sayıları ihtiyacı karşılamaktan çok uzaktı. Nitekim, Doğu'daki ve Güney'deki orduların, Batı Cephesi'ne nakillerinde büyük zorluklarla karşılandığı gibi, uzun zaman da aldı. Askerî kıtaların bir yerden, bir yere nakilleri ise, çoğu zaman yürüyüşlerle gerçekleştiriliyordu (35).

Ordunun giyecek ve yiyecek ihtiyacı ile sihhî teşkilâtı hemen hemen savaşın bütün yükünü taşıyabilecek seviyeye getirilmişti: Bunda Mustafa Kemal'in 7-8 Ağustos 1921 tarihinde "Tekâlif-i Millî'ye" (36) adıyla yayınladığı emirler doğrultusunda, Türk Milleti'nin de gösterdiği büyük fedakârlığın rolü çok büyüktür. Nitekim, bu emirler doğrultusunda bütün vilâyetlerde bu arada Konya'da da "Tekâlif-i Milliye Komisyonları" kuruldu (37). Konya'da kurulan Tekâlif-i Milliye komisyonu'nun çalışmaları sâyesinde şehir halkının orduya cömertçe yardımda bulunduğunu görüyoruz. Halkın yardımları İplikçi Câmii'nin yanında kurulan anbarlarda toplandı (38). Konyalı'lar bu hususta o kadar cömert davrandılar ki, istenilen 10 bin takım elbisenin 6 bin takımını kısa bir sürede teslim ettiler. Ayrıca her hânedan bir çift çarık, don ve gömlek , bir çift çorap toplandı. Şehir halkı sadece Tekâlif-i Milliye Komisyonun'un istediği yardımları vermekle yetinmeyecek, ordunun ihtiyacını gidermek için başka yardımlarda da bulundular. Beyşehir halkı 288 büyük baş hayvan, Konya halkı 100 bin hayvan ile 500 nakliye arabasını orduya teberru etti. Bu cömert yardımlardan çok memnun olan Refet Bey şehir halkına teşekkür telgrafı gönderdi (39). Şehir halkının Başkumandan Muharebesi'nin hazırlık esnasında gösterdiği bu vatanseverlik duyguları ilerde bahsedileceği üzere bütün zafer boyunca giderek artan coşkuyla devam edecektir.

Verdiğimiz bu izâhattan anlaşılacağı üzere, Türk Ordusu ilk defa mücâdele ettiği düşman karşısında bir çok bakımdan denk hale gelmiştir. Artık Yunan Ordusu'nun karşısında tüfeğini sıkmak için kurşun bulamayan Türk Ordusu yoktur. Ordunun böyle mükemmel bir şekilde hazırlanmasında; Türk komutanları ile en küçük rütbedeki subay ve erlerin; İstanbul'da, İtilâf Devletlerinin nezâreti altında bulunan silah depolarından, akıllara durgunluk verecek bir şekilde aldıkları silahları Anadolu'ya gönderenlerin; bu silahları bazen at, bazen kağrı, bazende omuzlarında binbir fedakârlıklarla cepheye taşıyanların; kendisi giymeyerek, yemeyerek ve harcamayarak düşmana karşı savaşan ordusuna her türlü nakdî ve aynî yardımı büyük bir fedakârlık göstererek yapan bütün Türk halkının çabası sayesinde olacaktır.

2) Türk Ordusu'nun Taarruz Kararı:

Mustafa Kemal "Haziran ayının evâtusunda" (ortalarında) taarruza karar verdi (40). Bu karardan sadece, Erkanı Harbiye-i Umumiye Reisi Fevzi (Çakmak) Paşa, Cephe Komutanı İsmet (İnönü) Paşa ile Mudafaa-i Milliye Vekili Kâzım (Özalp) Paşanın haberle-

34) Türk İstiklal Harbi, C.5., Deniz Cephesi ve Harekatı, s. 174.

35) Tansel, C. IV. s. 149.

36) Nutuk, C.II. s. 614 Tekâlif-i Milliye için bak. Alptekin Müderrisoğlu, Kurtuluş Savaşı'nın Malî Kaynakları, İst. 1981. Yapı Kredi Bankası yayını.

37) Babalık, 9 Ağustos 1337 (1921) s. 659.

38) Babalık, 27 Eylül 1337 (1921) s. 697.

39) Babalık, 4 Eylül 1337 (1921) s. 697. Bu konuda daha fazla bilgi için Bk. Ahmet Avanas, Milli Mücadelede Konya, s. 347-357.

40) Nutuk, C.II, s. 665.

ri vardı (41). Mezkur tarihte Mustafa Kemal bir ziyaret vesilesi ile İzmit-Adapazarı'na giderken önce Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Fevzi Paşa ile görüştüktan sonra, yanına Müdafâ-i Millîye Vekili Kâzım Paşayı alarak Sarıköy tren istasyonunda; daha önce dâvet ettiği İsmet Paşa ile buluştular. Burada, yapılacak taarruz için, hazırlıkların acele tamamlanması hususunda kararlar aldılar (42). Zaten Taarruz planı çok önceden tesbit edilmişti. Taarruzun ana fikri: "Ordularımızın kuvâyı aslıyesini düşman cenahında ve mümkün olduğu kadar haricisinde toplayarak, bir imha meydan muharebesi yapmaktı" (43). Bunun için en uygun yer olarak, düşmanın Afyonkarahisar civârında sağ kanat grubunun Güney'i ile Aksaray ve Dumlupınar hizasına kadar olan bölgeler seçildi. "Düşmanın en hassa ve mühim noktası" burada idi. "Seri ve kati" bir sonuç almak için ancak bu kanadı vurmakla mümkün olacaktı (44).

Taarruz kararı veren Mustafa Kemal, cephe komutanları ile muzakerelerde bulunmak ve denetleme için sık sık ve gizlice cepheye gidiyordu. Maksat plân ve taarruzun tarihini gizlemektir. Nitekim Mustafa Kemal, 24 Temmuz 1922 tarihinde İngiliz general Townshen ile görüşmek için Konya'ya 23 Temmuz'da gizlice gelmiş, Hükümet'e de 24 Temmuz'da Ankara'dan ayrılacağını bildiren bir yazı göndermiştir. (45) Akşehir'de Cephe Karargâh'ında Erkân-ı Hârbiye-i Umumiye Reisi Fevzi Paşa ile harekât hakkında görüşmelerde bulundu. 24 Temmuz'da Konya'ya gelerek Townshen ile görüştü. Mustafa Kemal 27 Temmuz'da yeniden Akşehir'e geldi. 27/28 Temmuz gecesi yapılan müzakereler sonunda 15 Ağustos'a kadar her türlü taarruz hazırlığının yapılması kararlaştırıldı. (46) Bu arada 28 Temmuz günü tertiplenen bir futbol müsabakasını seyretmek bahanesiyle ordu komutanları ile bazı kolordu komutanları Akşehir'e dâvet edildi. 28/29 gecesi taarruzun son hazırlıkları ve teferruatı görüşüldü (47). Taarruzla ilgili görüşmelere 30 Temmuz ile 31 Temmuz 1921 günü Müdafâ-i Milliye Vekili Kâzım Paşa'nın Akşehir'e gelmesi (48) ile 1 Ağustos günü devam etti. Böylece taarruz için gerekli bütün hazırlıklar tamamlanmış olundu.

Bu seri ve gizli toplantılardan sonra Mustafa Kemal ve Kâzım Paşa 6 Ağustos günü Konya yolu ile Ankara'ya döndüler. Buna karşılık Erkân-ı Hârbiye-i Umumiye Reisi Fevzi Paşa 7 Ağustos akşamı Sivrihisâr yolu üzerinden Ankara'ya geldi (49). Aynı gün Batı Cephesi Komutanı ordulara gizli bir yazı göndererek taarruza "Hazırlık emri"ni verdi (50). Ankara'ya dönen Mustafa Kemal, şimdiye kadar Vekiller Heyeti'nden gizlediği taarruz kararını "artık onları resmen haberdar etmek zamanı" (51) geldiğini düşünerek, yapılan toplantıda açıkladı. Toplantıda Fevzi Paşa ile Kâzım Paşa Vekiller Heyeti'ne geniş bilgiler verdiler. Bu bilgilerden sonra vekiller taarruz plânını onayladılar (52).

Ordunun taarruz hazırlıkları büyük bir gizlilik içinde tamamlandıktan sonra; Mus-

41) Nutuk, C.II. s. 665.

42) Nutuk, C.II. s. 665.

43) Nutuk, C.II. s. 671.

44) Nutuk, C.II. s. 671.

45) Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, s. 59 Belge No, 1354.

46) Nutuk, C.II. s. 672.

47) Nutuk, C.II. s. 672.

48) Kazım Özalp, Milli Mücadele 1919-1922, Ank. 1971 C.I, s. 232.

49) Nutuk, C.II, s. 672 ve Kazım Özalp, s. 233.

50) Nutuk, C.II. s. 672.

51) Nutuk, C.II. s. 672-673.

52) Özalp, s. 233

tafa Kemal hükümet heyetinden sadece bir kaç kişinin bilgisi dahilinde 17/18 Ağustos 1922 tarihinde gizlice otomobil ile Tuz gölü üzerinden Konya'ya hareket etti. Konya'ya gelir gelmez telgrafhaneyi kontrol altına alarak, burada bulunduğu öğrenilmesini önledi (53). Mustafa Kemal'in cepheye hareketi Ankara'da da gizlendi. Hattâ, hâdiseyi daha iyi bir şekilde kamufler etmek için, Mustafa Kemal'in 21 Ağustos akşamı Çankaya'da bir çay partisi tertipleyeceği başta, Hakimiyet-i Millîye olmak üzere diğer gazete ve ajanslar vasıtasıyla her yere duyuruldu (54). Böyle gizli tetbirlere başvurulmasının sebebi; içerde ve dışarda Türk Ordusu'nun taarruz edeceği söylentilerinin dolaşmaya başlamasıydı (55). Hatta Yunanlılar, İngiltere ve Fransa'ya müracat ederek, Türklerin 15 Ağustos'ta taarruzda bulunacağını ve bunun önlenmesini veya kendilerine yardım edilmesini istemişlerdi. Bu Yunan isteği ve Türk taarruzu söylentileri, bu iki devlette telaş meydana getirdi (56).

Mustafa Kemal taarruz hazırlığını tamamlamasına rağmen, Batı Anadolu'nun boşaltılması meselesini barışçı yollarla halletmenin mümkün olup olmadığını anlamak için, İtilâf devletleri ile teması sürdürmeyi uygun görüyordu. Bu sebebledir ki İçişleri Bakanı Fethi (Okyar) Bey'i Avrupa'ya gönderdi (57). Fethi Bey, Paris'te iyi karşılanmasına rağmen, 3 Ağustos'ta gittiği Londra'da hiç bir İngiliz devlet adamı tarafından kabul edilmedi. Hatta İngilizler bu teşebbüsü bir zaaf eseri telâkki ettiler (58). Fethi Bey'in eli boş olarak dönmesi ve Batı Anadolu meselesinin barışçı yollarla çözülemeyeceği kanaatini hükümete bildirmesi ile mezkûr tarihte taarruz kararının verilmesine sebep oldu.

Mustafa Kemal, 20 Ağustos 1922 günü öğleden sonra komutanlarla yaptığı görüşmede; 26 Ağustos 1922 gününün sabahı "taarruz için Cephe komutanlarına emir" verdi (59). 21 Ağustos gecesi birinci ve ikinci Ordu Komutanları Cephe Karargâhı'na davet edildiler. Bu gece Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reisi ile birlikte hârîta üzerinde harbî oyunu şeklinde açıklamalar yapıldıktan sonra, komutanlara taarruz emri tekrarlandı. Böylece her türlü ihtimaller düşünülerek bütün önlemler alındı.

24 Ağustos'ta, Ordu Karargâh'ı Akşehir'den Şuhut kasabasına, 25 Ağustos sabahı da muharebenin idâre edileceği Kocatepe'ye nakledildi (60). Askerî kıtalar da gece yürüyüşleri ile düşmanın sağ kolu karşısında toplandı. Bütün bunlar, o kadar büyük gizlilik içinde yapıldı ki; Düşman Başkumandanı Hacı Anestî'nin cephe gerisinde dolaşmalarına, Yunan uçaklarının sürekli keşif uçuşları yapmalarına rağmen, Türk taarruzundan asla şüphe edilmedi (61).

Mustafa Kemal ve Türk komutanlarını böyle mükemmel bir planı büyük bir gizlilik içinde hazırlamaya iten bir çok sebepler bulunuyordu: Evvelâ, düşmanı gâfil avlayarak hazırlanmasına ve mütteliklerin yardım yapmalarına meydan vermeden imha etmek. Diğer bir sebep de; -ki bize göre en önemlisidir- Türk Milleti bu muharebede bütün varını yoğunu ortaya koyarak, ilk defa düşman ordusuna denk bir ordu meydana getirmişti. En küçük bir hata ve ihmâl sonucunda meydana gelecek bir mağlubiyet, Milli Mücadele'yi senelerce geriye götürebilirdi.

53) Nutuk, C.II. s. 673.

54) Özalp, s. 234.

55) a.g.e.

56) Tansel, C.IV. s. 156.

57) Borak, Sadı, Mustafa Kemal Büyük Taarruz Gününü Bütün Dünyadan Nasıl Gizli Tuttu? Atatürk Araştırmaları Merkezi Dergisi, C.IV. s. 17. Ank. 1990, s. 384-385.

58) Bayur, 26 Ağustos 1922 Büyük Zaferin Dünya Tarihi Üzerindeki Etkileri, s. 79.

59) Nutuk, C.II. s. 674.

60) Nutuk, C.II. s. 674.

61) Özalp, s. 235.

3) Büyük Taarruz ve Konya

Türk Ordusu 26 Ağustos sabahı saat 5.30 da düşman hatlarına topçu ateşiyle taarruza başladı (62). Taarruzun başladığını, Mustafa Kemal İcrâ Vekilleri Reisi Rauf Bey'e (63), Fevzi Paşa'da, Müdafaa-i Millî'ye Vekâleti'ne birer telgraf göndererek bildirdiler (64). Türk topçusunun usta atışları ve askerlerimizin gösterdiği büyük fedakârlık sayesinde iki saat gibi kısa bir zamanda önemli bir çok tepeler düşman elinden alındı. 26 ve 27 Ağustos'ta düşman ordusu büyük hezimete uğradı ve geri çekilmek zorunda kaldı. Düşman kuvvetleri Aslıhanlar ve Dumlupınar mevkinde sıkıştırılarak tam bir çember içine alındı. Burada yapılan muharebeyi bizzat Mustafa Kemal yönetti. Muharebe sonunda, Yunan Ordusu'nun Başkumandanı Trikupis ve Diyenis esir alındı. Bu muharebe, "Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nin nezâreti tahtında" yapıldığı için "Başkumandan Muharebesi" denilecektir (65). Görülmemiş bir şekilde hezimete uğrayan Yunan Ordusu'nun kılıç artıkları İzmir'e doğru kaçmaya başladılar. Yunanlıların toparlanmalarına fırsat verilmeyerek tâkibe başlandı.

Taarruzun hazırlanmasında gerçekten büyük fedakârlıkta bulunan Konya halkı, Ordumuzun taarruz ve zafer haberini şehirde yayınlanan Babalık ve Öğüt gazetelerinin haberlerinden öğrendi. 26 Ağustos'ta yayınlanan Babalık gazetesi; "Cenab-ı Hak samdânisine istinât eden gazanfer ordumuz bütün cephelerde taarruza geçti" ve "Muharebe Başladı" başlıkları ile duyurdu (66). 27 Ağustos günü çıkan Öğüt gazetesi de; "Son Söz" başlığı ile taarruzun başladığını Konyalılarına müjdeledi (67). Bu başlık altında yayınlanan makalede; "Fedakâr milletimiz için mukaddes olan mesut günler artık başlamıştır" denildikten sonra; İtilâf Devletlerinin bu tarihe kadar Türklere karşı "kin ve riyâ" ile saldırdıklarını, sulh görüşmelerinden bir netice elde edilmediğini, haklarımızı ancak kuvvetle elde edebileceğimizi belirtildikten sonra makalede, şehir halkından "sabır ve metânette" bulunmaları da istenmiştir.

Konya basını düşman işgali altında bulunan şehir ve kasabaların kurtuluşunu günü gününe Konya halkına duyurdu. Ayrıca gazeteler büyük şehirlerin kurtuluşunu adeta halkın sevincine ortak olmak için, kurtarılan vilâyetlerin özelliklerine göre çeşitli renklerde çıkarılmıştır. Meselâ, Babalık Gazetesi, Eskişehir ve Uşak'ın kurtuluşunu "Muzaffer ordumuz dün Eskişehir ve Uşak'ı isidirdad etti" başlığını pembe renklerle yazarak halka duyurdu (68). 9 Eylül'de, İzmir'in düşman işgalinden kurtuluşunu da; "Müeyyed min İndillâh olan şanlı ordumuz sevgili İzmir'imizi istirdâd etti" cümlesini kırmızı harflerle yazılmış olarak halka bildirdi (69). Aynı gazete, 12 Eylül'de, Bursa'nın kurtuluşunu da, yeşil olarak yazdığı; "Avn-ı inayet-i Rabbani ve İmdad-ı Ruhaniyet-i Peygamberi ile ordumuz yeşil Bursa'mızı da istirdâd etti" cümleleri ile şehir halkını müjdeledi (70).

Babalık cephe haberleri yanında, halkın sevincini, coşkusunu ve heyecanını arttırmak için Mustafa Kemal'in zafer münasebetiyle T.B.M. Meclisi'ne gönderdiği, orduya ve millete yayınladığı bütün beyannâmeleri de yayınlamıştır. Nitekim, 30 Ağustos Başkumandan Muharebesi'nden sonra, Mustafa Kemal'in Meclis'e gönderdiği telgrafını "Mustafa Kemal Paşa'nın Meclis'e zafer müjdesi" başlığı ile tam metin halinde duyururken, Meclis'in gönderdiği tebrik telgrafını da tam metin yayınlamıştır (71).

62) Nutuk, C.II. s. 674.

63) Arsan, Nîmet, Atatürk'ün Ta'mim, Telgraf ve Beyannameleri (1917-1938), Ank. 1964, s. 446.

64) Harb Tarihi Vesikaları Dergisi, s. 60, Belge No: 1367.

65) Harb Tarihi Vesikaları Dergisi, s. 62, Belge No: 1412 ve Nutuk, C.II. s. 674.

66) Babalık, 26 Ağustos 1338 (1922) s. 976.

67) Öğüt, 27 Ağustos 1338 (1922) s. 931.

68) Babalık, 3 Eylül 1338 (1922) s. 981.

69) Babalık, 11 Eylül 1338 (1922) s. 988.

70) Babalık, 12 Eylül 1338 (1922) s. 989.

71) Babalık, 31 Ağustos 1338 (1922) s. 979.

Yine Babalık, 1 Eylül 1922 tarihinde orduya yayınladığı "... Bütün arkadaşlarımızın Anadolu'da daha başka meydan muharebeleri verileceğini göz önüne alarak ilerlemesini ve herkesin fikrî güçlerini ve kahramanlık ve vatanseverlik kaynaklarını yarışırmasına göstermeye devam etmesini isterim. Ordular; İlk Hedefiniz Akdeniz'dir. İleri" (72). beyannamesini 4 Eylül'de tam metin olarak duyurdu (73). Aynı tarihli gazetede; 30 Ağustos başkumandan Muharebesi'nden sonra Mustafa Kemal'in millete; "büyük asil Türk milleti!" cümlesi ile başlayan beyannâmesi de bulunmaktadır.

Babalık, cephe haberlerini, gönderdiği özel muhabirleri vasıtasıyla günü gününe "Akşehir Mektupları", "Karahisar Mektupları" (73), "Uşak Mektupları" (75) başlıkları altında yayınlamıştır. Muhabirler, Yunan ordusunun tamamen mağlûp olduğunu, galip Türk Ordusu tarafından tâkib edildiğini (76), düşmanın kaçarken şehir, kasaba ve köyleri yakıp yıktığını, halka işkencelerde bulunarak katliâmlara giriştiğini Konyalılara anlatmışlardır (77). Bu haberler şehir halkı üzerinde karmaşık duyguların meydana gelmesine sebep oluyordu. Bir taraftan düşmanın yaptığı katliâma üzülürken, diğer taraftan ordusunun kazandığı büyük zaferi, coşkuyla, sevinçle kutluyordu. Konya halkının bu hissiyatını Belediye Başkanı Muhsin Bey'in, Mustafa Kemal'e gönderdiği tebrik ve şükran telgrafında görmek mümkündür. Telgraf metni şöyledir:

"Ruhlarında azim ve imânın rûhu yayan büyük ordumuz hiç bir milletin tarih-i siyasiyesinden emsâlî görülmeyen bir kahramanlıkla Eskişehir, Uşak, Aydın'ı istirdâd etmesi bütün memlekette bir payan bir server ve Muhammediyetle karşılanmıştır. Büyük ve tarihî bir huzura ref ve ilâ edilen şu satırların hengâme-i tahririnde pek kuvvetle iman ederiz ki mukaddes bayrağımız Akdeniz yükseklikleri üzerinde dalgalanmış olacaktır. Tarih-i şâhsiyet necibinize pür-i fahr-i gurur hürmetler ithâf eden Konya ahâlisi, Türk tarihini yeniden yazan büyük halaskârı muvaffâkiyetle tetviş edecek olan her türlü inkilâbın başında iftiharla ebediyyen görmeyi Cenab-ı Hak'tan temenni eyleriz. Ferman

Belediye Reisi

Muhlis Bey" (78)

Bir milletin sevincini, mutluluğunu, acısını, tasesını ve kederini en güzel bir şekilde, o dönemde yaşayan şairler yazdıkları şiirleri ile ifade etmişlerdir. Bu durumu Millî Mücadele yıllarında da görüyoruz.

Nitekim, halkın hissiyatına tercüman olan bu şiirleri Konya basını, hemen her gün, millî şairlerin şiirleri yanında, mahâllî şairlerin de şiirlerine yer vermiştir. Bunların içinde bizim de dikkatimizi çeken bir şiiri buraya aktarmayı uygun bulduk.

Millet yine şevki şevk ile saçdı bu gün
Kahpe Yunan korktu da yel gibi kaçdı bu gün
Zülmet kalmadı garb'a kaçan şu Hac'dı bu gün.
Oh... ne saadet ufk-ı hilâl bak açdı bu gün.
Yok sanılan Türk kızdı da taştı bu gün
Kahraman ordu nusret yolunu açdı bu gün (79)

72) Kocatürk, Utkan, Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi, 1918-1928 Ank. 1983, s. 337.

73) Babalık, 4 Eylül 1338 (1922) s. 982.

74) Babalık, 1 Eylül 1338 (1922) s. 980.

75) Babalık, 13 Eylül 1338 (1922) s. 990.

76) Babalık, 8 Eylül 1338 (1922) s. 986.

77) Babalık, 10 Eylül 1338 (1922) s. 987 ve Babalık, 19 Eylül 1338 (1922) s. 995.

78) Babalık, 5 Eylül 1338 (1922) s. 983.

79) Babalık, 8 Eylül 1338 (1922) s. 986.

4) Büyük Taarruz Esnasında Konyalıların Yaptıkları Nakdi ve Aynı Yardımlar:

Konya basını, bir taraftan Türk Ordusu'nun zaferini, kurtardığı şehir, kasaba ve köylerin isimlerini özel haberler halinde verirken (80) diğer taraftan da Yunanlıların kaçarken halka yaptıkları vahşet ve zulümlerini duyurmuş; Onların milli his ve duygularını okşayarak, orduya ve kötü durumda olan bölge halkına yardıma çağırmıştır. Meselâ, 4 Eylül tarihli Babalık gazetesinde "Herkes Vazife Başına" başlığı ile bir makale yayımlanmıştır. Makalede; "... Yalancı bir arslan tavrıyla ortada kuyruğunu sallarken şimdi, müntekim-i hakikiye çok şükür ordularımız, mübeccel fedakâr ordumuzun önünde upkî bir fâre, bir fındık sıçanı gibi kaçacak delik arıyor." sözleri ile düşmanın kaçışını anlatıldıktan sonra; Yunanlıların, Anadolu'ya medeniyet ve refah getirmek için çıktıklarını, fakat Müslüman halka görülmemiş zulümler yaptıklarını örnekler vererek açıklayan makale şöyle devam ediyordu: "Muzaffer Ordumuz vatani tahlis ederken, memleket zapt etmek istemiyor. Çünkü bu zapt olunan ve olunacak olan yerler esas bizimdir." Makalenin son bölümünde Konya halkına hitab edilerek; "Muzaffer ordumuz bu afî vazifeyi ifâya çalıştığı bir sırada cümlemize ayrı ayrı vazifeler tevcih edildiğini unutmayalım." şeklinde hatırlatma yapıldıktan sonra, halktan bir an evvel hasadını toplayarak vergisini vermesini, askere ve orduya nakdi ve aynı yardımda bulunmasını istiyordu (81). Ekrem Reşat imzası ile yayınlanan "Yaralarımıza Merhem Olalım" başlıklı bir başka makalede ise; Yunanlıların çekildikleri yerleri yakıp yıktıklarını, halkın aç ve perişan kaldığını, elinde sadece kuru ekmekten başka, hatta onu dahi bulamadığını anlatarak halkı yardıma çağırdıktan sonra şu ilginç fikri ortaya atacaktır: "Anadolu'yu yakıp yıkanlara bunları yerinde onarmak lazımdır. Elimizde bulunan yüzbinlerce Yunan esirleri bu iş için kullanılabiliriz." (82)

Babalık gazetesinin bu yayınları ve isteklerinin şehir halkı üzerinde etkili olduğu görülüyor. Nitekim bu günlerin gazeteleri "Teberruat ve Teşekkürat" başlıkları ile her gün yardım yapanların isimlerini yayınlamışlardır. Yardımlar nakdi ve aynı olarak yapıyordu (83). Yine Babalık, "Sütun-ı Hâmiyet" ve "Halkımız var olsun" gibi değişik başlıklarla yapılan yardımları halka duyurmuştur (84).

Şehir halkı, basının bu desteği ile yardım etmek için her vesileden faydalandığı görülüyor. Türk Ordusu'nun kazandığı her zafer haberinin Konya ve kazalarına ulaştığı zaman, halk yaptığı şenliklerle birlikte, yardım için adeta birbirleriyle yarışa girecektir. Kadınhan'da Muhterem Yağlı Zâde Mehmed Efendi, Hilâl-i Ahmer'e 100 lira bağışta bulunmuştur. (85) Halkın yardımlarını daha da artırmak için Ekrem Reşat; "Hilâl-i Ahmer'e yardım" adıyla bir makale yayınlamıştır. Makalede; Hilâl-i Ahmer'in kuruluşu ve yaptıkları anlatıldıktan sonra; "Yunan Ordusu, kaçarken önüne geleni yaktı, yıktı. Şimdi elimizde bir bir harabeler, küme küme felaketzedeler, açlar, çıplaklar var." diyordu. Ekrem Reşat halkı imrendirmek için, Adanalıların Hilâl-i Ahmer'e yaptıkları yardımların 100 bine ulaştığını bildirerek makalesinin sonunda; "Memleket düşmandan kurtarıldı. Fakat vatandaşlarımızı sefâletten ve ölümden kurtarmaya çalışmalıyız. Hilâl-i Ahmer'i unutmayalım, yardım edelim." (86) sözleri ile şehir halkını daha fazla yardıma davet ediyordu.

Konyalılar, Büyük Taarruz esnasında şehre gelen yaralı gâzilere de can-ı gönülden

80) Babalık, 4 Eylül 1338 (1922) s. 982.

81) Babalık, 4 Eylül 1338 (1922) s. 982.

82) Babalık, 10 Eylül 1338 (1922) s. 987.

83) Aynı tarihli gazete.

84) Babalık, 14 Eylül 1338 (1922) s. 991.

85) Babalık, 11 Eylül 1338 (1922) s.985.

86) Babalık, 18 Eylül 1338 (1922) b, 994.

kucaklarını açarak her türlü yardımda bulunmuşlardır. Konya'ya ilk yaralı gâzi kâfilesi 28 Ağustos'ta geldi. Gâzilerin geleceğini duyan şehir halkı İstasyon'a koşarak ve çiçekler atarak büyük sevgi gösterisinde bulundu (87). Yaralı gazilerin hastahânelere yerleştirilmelerinden sonra, onları ziyarete koşan halk, hem gazileri tebrik etmişler, hem de çeşitli hediyeler sunmuşlardır (88). Şehir zenginleri gazilerin tedavisinde kullanılmak için aralarında para toplayarak Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne verdiler. Şehirdeki eczânelerde gâzilerin tedavi edildikleri hastahânelere ilaç bağışında bulundular (89). Başkumandan Muharebesi'nden sonra, Konya'ya daha çok yaralı gâzi gönderildi. Öyle ki şehirdeki hastahânelerde yer kalmadığı için, bu gâzilerin bir kısmı Akşehir ile Ereğli'ye gönderildi. Her iki kaza halkı da gâzilere can-u gönülden kucaklarını açtılar ve her türlü fedakârlıkta bulundular (90). Konya'ya yaralı gazilerle birlikte Yunan esirler de gönderildi. Yaralı esirler çeşitli hastahânelere tedavi için yatırılırken (91), diğerleri askerî kıışlalarda toplandılar (92). Konyalı kendisini yok etmeye gelen bu esirlere dahi insanlık vazifesinin gereklerini yerine getirmekten çekinmedi.

Şehir halkının gösterdiği olağan üstü fedakârlıklar, bu sırada yaralı gazilerle ilgilenmek için Konya'ya gelmiş olan T.B.M. Meclisi üyelerinin de büyük takdirini toplayacaktır. Nitekim, bu heyette bulunan Edirne Mebusu Mehmet Şeref Bey "Konya'da gördüğüm Kudsi Manzara" başlığı ile Babalık gazetesinde bir makale yayımlayacaktır. (93)

5) Büyük Taarruz Hakkında Kamuoyunun Düşünceleri:

Konya basını, Başkumandan Muharebesi'nden ve Türk Ordusunun kazandığı kesin zaferden sonra, taarruzun sebeplerini, içeride ve dışardaki etkilerini duyurmaya başladı. Ayrıca, İngilizlerin, Türlerle karşı tâkib ettikleri politika ile İstanbul Hükümeti'nin İngiliz yanlısı politikâsını da ağır bir şekilde eleştirdiklerini görüyoruz. Meselâ, 1 Eylül tarihli Babalık gazetesinde "Niye Taarruz Ettik" başlığı ile bir makale yayımlanmıştır (94). Makalede; Türklerin tâkib ettiği sulh siyâsetinin bir netice vermemesi üzerine, Türlerin savaşmak zorunda kaldığı açıklanarak, sulh ancak bir döğüşmenin neticesinden sonra tekerür edecektir." deniliyordu. Daha sonra İngiliz siyâsetini eleştiren makale; "Türkiye, Yunanistan'ı süngü ucuyla düрте, düрте geldikleri yere göndermeyi, daima neticesiz çıkan konferanslara, müzâkereler tercih etti." sözleri ile sona eriyordu.

İstiklâl Marşı'nın "Hakkıdır Hakka Tapan Milletimindir İstiklâl" mısrasını yazdığı makalesine başlık yapan Ekrem Reşad ise; Yunan Ordusu'nun Anadolu'da uğradığı hezimetin, Atina ve dünyada yavaş yavaş tesirini gösterdiği, hatta Atina'da ihtilâl meydana getirdiğini, Yunanistan'ın başına gelen bu musibetin sebebi "tâkib ettiği siyâsetten geldiği" ve "Serseri Venizelos'un başı boş bulduğu Yunanlıyı yularından tutarak bataklığa soktuğunu," açıklıyordu. Ayrıca makalede; Yunanlıların Anadolu üzerinde hak iddia etmekten vazgeçtikleri belirtilerek "Türklerin asil ve necib bir millet olduğu, hürriyetine ve istiklâline düşkün ve ondan asla vazgeçmeyeceğini, verdiği mücadele ile bunu isbatladığı" hatırlatılan makalenin son bölümünde şöyle deniliyordu; "Bütün Avrupa'nın, Türklerin Kemâl-i rüşdünü tâsdik ve mukadderatını tâyinde hukuken salâhiyattâr bir millet olduğunu tâsdik edeceğine müşâhid yoktur." (95)

87) Babalık, 29 Ağustos 1338 (1922) s. 978.

88) Aynı tarihli gazete.

89) Babalık, 5 Eylül 1338 (1922) s. 983.

90) Babalık, 10 Eylül 1338 (1922) s. 988.

91) Babalık, 8 Eylül 1338 (1922) s. 986.

92) Öğütlik, 4 Eylül 1338 (1922) s. 939.

93) Ahmet Avanas, Milli Mücadelede Konya, s. 356.

94) Babalık, 1 Eylül 1338 (1922) s. 980.

Ekrem Reşat "Hak ve Kuvvet" (96) başlığı altında yazdığı başka bir makalesinde, hak ve kuvvetin önemini; "Bir hak ki kuvvete istinat etmez, tabî olmak tehlikesini mârûzudur. Bir siyâset ki kuvvetle teyid edilmez, yürütülmez. Cihan kuruldu kurulalı böyle gelmiş böyle gitmiştir" sözleri ile açıkladıktan sonra, tarihteki olaylar ve Büyük Taarruz'u örnek olarak gösterir. Yazar, bu "düstürün asla değişmeyeceğini" vurgulayarak, Damat Ferit Paşa ve Hükümeti'ni de tenkid eder: Damat Ferit Paşa ve tâifesinin, milleti öldü sanarak Sevres Andlaşması'nı kabul ettiklerini, "Milletin malını babasının malı gibi düşmana verdiğini", İngilizlerin himayesine girerek kendi ikdidarını kurtarmak istediğini, halbuki "Türk Milleti"nin ölmediğini ve "sadece yorgun düştüğünü" izâh ettikten sonra "hakkın ve kuvvetin" ne kadar önemli olduğunu şu sözlerle yineler: "İşte şimdi nağâh-ı ibret önünde tecelli eden hakikât, bize hak denilen şeyin ancak kuvvetle muhafaza ve müdâfaa edileceğini en parlak bir misâl ile bir kere daha isbat eylemiştir." Yazar bu görüşlerini doğrulamak için; "Yunanlıların İzmir'i işgalleri esnasında ilk müdâfaa kurşununun sıkıldığı sırada zavallı İzmir'in Yunanlıların elinden nasıl kurtulacağına kim inanıyordu?" sorusunu sorar. Bunun ancak kuvvet sayesinde gerçekleştiğini anlattıktan sonra şöyle devam eder: "Hakkın kuvvetle yürüyeceğini, kuvvetle müdâfaa edileceğini Mustafa Kemal Paşa düşünmemiş, O ki anlamamış, beri tarafta silahlarımızı almaya gelenleri Kâzım Karabekir kovmamış ve hayat için mücadele kanun-ı tabisinin hükmüne milletce tabîyyet eylemiş olsaydı da herkes hırkasını kaffesine çekib "Adam sen de; gün bu gündür, ne yapalım kader bu imiş" demiş olsaydı, elimizde avcumuzda Haymana ovalarından başka Türk vatani denilecek bir toprak kalacak mıydı?" diye ikinci bir soru sorar. Bu soruya "Ne mümkün" cevabını veren Ekrem Reşad makalesine şöyle son verir: "Türkler, hak ve hayat ve istiklâline tecâvüz edilemeyecek bir millet olduğu kabul ve tasdik edilmelidir. İşte silâhımızın bütün esasları bu noktada tecemmi ediyor."

Basın, Büyük Taarruz'un yurt içindeki etkilerini de günü gününe Konya halkına duyurmuştur. Nitekim, Zaferin kesinleşmesinden sonra Anadolu'nun çeşitli vilâyetlerinde özellikle de İstanbul'da yapılan şenlikler ve nümâyişler gazete sütunlarında geniş bir şekilde yer aldığını görüyoruz (97).

Büyük Zafer'in İslâm ülkeleri ile diğer ülkeler üzerindeki tesirlerine de geniş yer veren Babalık, "Âlem-i İslâm zaferimizi tes-îd ediyor." ve "Her Müslümanın kalbi bizimle beraberdir.", "Hind Müslümanları Türk zaferini büyük bir sevinçle karşılamışlardır." gibi başlıklarla şehir halkını haberdâr etmiştir (98). Ayrıca, Ukrayna Şuralar Hükümeti Halk Komserliği Reisi Mösyö Rakfski ile İran Hükümeti Hariciye Nâzırı Mirza Ahmet Han'ın T.B.M.Meclisi ve Heyet-i Vükelâ Rüesası'na tebrik telgrafları gönderdiklerini de duyuracaktır (99).

Bu haberler şüphesiz, Konyalıların sevincine sevinç, hissiyatına hissiyat katacaktır. Yine bu haberler, 200 seneden beri Türk milleti, bu arada Konyalılar üzerindeki ezilmişliğin silinmesine ve kendine güvenmesine sebep olacaktır.

Babalık, Büyük Zafer'in İngiltere ve Yunanistan'a etkilerini de geniş olarak ve çoğu zaman da hicivli bir şekilde sütunlarına aktarmıştır. Nitekim Yunanlıların, Anadolu üzerindeki hak iddia etmekten vazgeçtiklerini açıklamaları ve bunun dünya basınına yansımaları "Düşmanın nihâyet akli başına gelmiş" (100) başlığı ile alaycı bir şekilde vermiştir. Yine İngilizlerin zaferden sonra, Mondros Mütarekesi ile el koydukları silâh

95) Babalık, 8 Eylül 1338 (1922) s. 986.

96) Babalık, 12 Eylül 1338 (1922) s. 989.

97) Babalık 13 Eylül 1338 (1922) s. 990 ve 14 Eylül 1338 (1922) s. 991.

98) Babalık, 14 Eylül 1338 (1922) s. 991.

99) Babalık, 24 Eylül 1338 (1922) s. 1002.

100) Babalık, 7 Eylül 1338 (1922) s. 985.

ve mühimmatı geri vermek kararlarını "Rüzgâr ne çabuk değişti" (101) başlığı ile verirken, silâh depolarını teslimini de "Anahtarları Teslim Ediyorlar" (102) gibi alay edici ifadelerle Konya halkına duyurdu. Bunlardan başka Babalık, Hakimiyet-i Milliye ile Anadolu Ajansı'nda yayınlanan, İngiliz Başkanı Lloyd George'un bazı beyanatlarını da sütunlarına aktarmıştır. Meselâ, Lloyd George'un "Yunanlılar silahı terk etmek istemiyorlar" tarzındaki demecini "İngiliz Palavrası" olarak nitelendirecektir (103).

Konya kamuoyu ve basınına meşgul eden diğer bir hadise de; İngilizlerin Millî Mücadele'nin başlarından itibaren, Türklere karşı takib ettikleri düşmanca siyâseti ağır bir şekilde eleştirmek olacaktır; Türk Ordusu İzmir'e girdikten sonra, taarruzuna devam ederek boğazlara doğru yürüdü. İngiltere boğazları savunmak için Fransa ve İtalya'yı yardıma çağırdı. Ayrıca Romanya ve Yugoslavya'dan yardım istedi. Amacı Türklere karşı yeni bir ittifak oluşturmaktı. İşte İngiltere'nin Balkanlarda Türklere karşı oluşturmak istediği bu yeni politika üzerine, Ekrem Reşad Babalık gazetesinde; "Yeni Bir İflâsa Doğru" (104) başlıklı bir makâle yayınladı. Makâlede, İngiltere'nin şimdiye kadar Türklere karşı tâkib ettiği entrikacı politikalarından bahsedildikten sonra; "Son bir kaç sene zarfında defaatle ilân-ı iflâs eden İngiliz siyâsetinin bu defa da yeni bir iflâsa yürüdüğüne şüphe yoktur. Bambaşka bir mihrak üzerine yürüyen bu tahrik, Hakk-ı tehdid siyâsetinin bilnetice yine aynı surette top atacağı muhakkaktır. İngiltere ricâlinin elveym mertebe-i tahkike varan mağlûbiyetleri üzerine -denize düşen yılanı sarılır dedikleri gibi hatıra gelebilecek her türlü tezvirat-ı siyâsiyeye tevessül etmeleri pek tabii idi" deniliyordu. Ayrıca makalede; İngilizlerin, artık İzmir ve Asya-yı Sugra'nın Yunanlılar tarafından işgal edilemeyeceğini anladıktan sonra, İstanbul ve boğazların serbestlik meseleleri ile Trakya meselesini ele alarak, hem kendi "dâlâverelerini ve palavralarını" yürütmek, hem de müttâfikler arasında "tesânüt" dilenciliğine çıktığı belirtilerek, İngilizlerin asıl maksatları da şöyle anlatılıyordu: "Gürültü ile paturtı ile İstanbul'a yerleşmek ve boğazları elde etmek, bunun içindir ki şimdiye kadar İngiltere ne yapı? Kan döktürdü ve sulhun tamamı-i inikâdına senelerden beri mâni oldu. Yunanistan tamamıyla mağlûp olup da İngiltere siyâseti bu cihetten iflas edince meselenin şeklini değiştirmek sureti hasıl baş gösterdi." Makalede daha sonra, İngiliz politikasına karşılık Trakya ve boğazlarla ilgili olarak Türk görüşlerini de; "Esasen Türk İrkanın ekseriyetle sâkin olduğu mahallerin hudud-ı milliyemiz dâhilinde bulunmasıdır. Trakya'da Türk memleketi olduğundan bu hududun dâhiline alınması lâzım gelen mahallelerdendir. Yoksa biz boğazların tarafsızlığını temin edecek her bir şartı, tedbire muhalif değiliz. Bunun için devletlere, esas-ı lâzım gelen her türlü teminâtı vermeye hazırız. Bunu da açıkça söyledik. Anlamayan yalnız İngiltere idi." şeklinde açıklıyordu. Ayrıca makalede İngiltere ve Fransa kamuoylarının, Türklere karşı uygulanan siyâsetlerin bir mukayesesı yapılmıştır: İngiltere'nin, Fransa'yı tereddüde sevk edecek bir "Acaba mı?" dedirtmek istediğini, fakat pek büyük dikkât ve basirete malik olan Fransa efkâr-ı umûmiyesinin, "Fransız ricâl-i siyâsasının" bu İngiliz kışkırtmalarına kulak asmayacakları, "Çünkü Fransa'yı tereddüde düşürecek hiç bir tâli sebep mevcut değildir" görüşlerine yer veriliyordu.

Ekrem Reşad, İngiliz Kamuoyu ve basınında çıkan "Kara Deniz bir Bolşevik ve Türk gölü mü olacak?" sorusuna ise şöyle cevap veriyordu: "... Kara Deniz'in bir Bolşevik ve Türk Gölü olması, herhalde bir İngiliz gölü olmasından cihân için daha hayırlıdır". Makalede, İstanbul ve Trakya ile ilgili olarak da şu görüşlere yer veriliyordu: "... Aynı zamanda Mülk-ı meşrûmuz olan Trakya'yı da unutmuyoruz. İstanbul'un tehditlen, tehlikeden daima azâde bir paytaht halinde kalabilmesi için Trakya'nın ve bilhassa Edirne ve Kırkkilise dahil olduğu halde Bahr-ı Siyahtan, Bahr-Sefid'e vasıl olunacak bir had

101) Babalık, 14 Eylül 1338 (1922) s. 991.

102) Babalık, 15 Eylül 1338 (1922) s. 992.

103) Babalık, 17 Eylül 1338 (1922) s. 994.

104) Babalık, 17 Eylül 1338 (1922) s. 994.

dahilindeki İstanbul şube-i hâziresinin elimizde bulunmasını istiyoruz. Eğer bu nizâh kökünden halledilmezse, müahedeler akd edilse, sulh tesis etmiş olmaz."

Ekrem Reşad makalesine şu görüşlerle son veriyordu:

"Bütün bu yeni dağdağlar arasında en bâriz bir hakikât vardır ki, o da İngiltere'nin yeni bir iflâs siyasetine doğru yürümesidir. Şark faciâlarının perdesi de ancak Lloyd George ile Kurzon'un ancak sükûtunda kapanabilecektir."

Ekrem Reşad bu makalesi ile Konya Kamuoyuna yeni bir gündem getirmiştir ki, bu da mütâreke meselesidir (105). Nitekim Ekrem Reşad, 19 Eylül tarihli Babalık gazetesinde "Sulh Yolu" (106) başlıklı bir makale yazarak, konuyu kamuoyuna mal etti. Sulhun başarıya ulaşması için de: "Sulha varmak için en kestirme yol, en sarîh tedbir Türk'ün millî davâdaki hakkını tasdik etmekten ibarettir." diyordu.

C- SONUÇ

Sakarya Zaferi ile birlikte düşmanın saldırı kabiliyetini kıran Türk Ordusu, aynı zamanda bağrından çıktığı milletin de güvenine mazhar olmuştur. Artık sıra, İşgal ettiği toprakları elinde tutabilmek için her türlü savunma tedbirlerine baş vuran düşmanı, Anadolu'da boğmak ve atmaya gelmişti. Türk milleti, başta Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa olmak üzere, ordusunun en büyük komutanından en küçük subay ve erine duyduğu güvenle kendisini teslim ederek, hizmetine girdi. Öyle ki, böyle bir teslimiyetin dünyada benzeri yoktu. Türk Milleti kentlisi- köylüsü, zengini-fâkiri, erkeği-kadını, yaşlısı-genci ile gece-gündüz çalışarak ordusuna hizmet etti. Görülmemiş bir fedakârlıkla ve muhakkak zaferi kazanacağı inancıyla yemedi, giymedi yerinde bir tabirle "dışinden ve tırnağından" artırarak, ordusunun hazırlanmasını sağladı. Ayrıca bunu, dünyayı aldatarak yapmaya muvaffak oldu.

Millî Mücadele'yi Türk Milletinin yaptığı topyekün bir mücadele olarak düşünen- sek şüphesiz, bütün vilâyetlerin imkânları ölçüsünde katkıda bulduklarını görürüz. Konya ve Konyalıların yaptıkları katkı ise her türlü tâkdirin üstünde olmuştur.

105) Bu konuyu başka bir makalemizde ele alacağız.

106) Babalık, 19 Eylül 1338 (1922) s. 995.